

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 6 SEPTEMBER 1944

No. 1472

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38040. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C.).

IHNOUD:

Blz.

Handelsbelangen der industrie door Mr. R. van Maanen	452
De rentabiliteit van drogerijen door W. J. van de Woestijne	454
De beteekenis van de binnenscheepvaart voor de volkshuishouding door A. H. J. M. Berka	457
Naamlooze vennootschappen in 1943 door Mr. A. Schadee	458
Mogelijkheden voor het Britsch-Indische bedrijfsleven door J. Kortenhorst	458
Ontvangen boeken	461
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	461
Maandcijfers	
Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland	462
Statistieken	
Bankstaten, Stand van 's Rijks kas	463

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt deed de militaire situatie zich gevoelen door een ruim aanbod van papier voor de langere termijnen met een geringe vraag. Als gevolg daarvan steeg het disconto voor de middentermijnen tot rond $\frac{1}{2}$ % boven de agentsprijzen, hetgeen in geruimen tijd niet is voorgekomen. Midden-Juli-papier werd tegen het eind van de week aangeboden op $2\frac{1}{2}$ %. Alleen voor de kortere termijnen blijft vraag bestaan. Kennelijk is er over de heele linie een tendens merkbaar om de beschikbare middelen op zoo kort mogelijken termijn vast te leggen. Dit blijkt ook hieruit, dat het uiterst moeilijk is belangstelling te vinden voor de gebruikelijke driemaandskasgeldeningen aan gemeenten.

Ook de obligatiemarkt heeft den terugslag ondervonden van de recente ontwikkeling in Frankrijk. Nadat in het begin van de week de stemming eerder iets vaster was geweest, kwam Donderdag een ommekeer, die de koersen over de heele linie omlaag bracht. De 3— $3\frac{1}{2}$ % leening 1938 reageerde tot $101\frac{3}{8}$. Een nog veel scherper daling onderging de 3 % spoorwegleening van 1937, die een oogenblik tot beneden pari reageerde. Wanneer men bedenkt, dat nog slechts zeer kort geleden deze leening boven de 103 heeft genoteerd, dan is deze reactie wel zeer fraapant. Ook de $3\frac{1}{2}$ % leeningen waren in reactie, maar naar verhouding was hier de daling veel geringer. De verhouding tusschen vooroorlogsche en oorlogsschuld blijkt wel zeer labiel te zijn. Terwijl nog kort geleden de onderschatting van de oorlogssleeningen een record bereikte, is in de laatste dagen het verschil noemenswaard geringer, en wel in het bijzonder met de leening 1937. Ook de beide perpetueele staatsleeningen waren in reactie, in het bijzonder de $2\frac{1}{2}$ % integralen. Ook de Indische leeningen moesten een flinke veer laten, terwijl ook de $3\frac{1}{2}$ % leeningen Amsterdam en Rotterdam den stopkoers verlieten. De juist gemitteerde $3\frac{1}{2}$ % leening AKU noteert inmiddels nog op stopkoers.

De aandeelenmarkt vertoont geen bijzondere levendigheid. De omzetten zijn in de laatste weken vrijwel constant op een peil, dat ongeveer het dubbele belooft van dat in de maanden voorafgaande aan de marktverruiming door het van stopkoers geraken van vele fondsen. Over het algemeen waren de koersen wat lager, hoewel hier en daar ook stijgingen geregistreerd werden. Enkele fondsen raakten de toevoeging S kwijt, andere kwamen weer op stopkoers, soms om kort daarna weer zonder toewijzing te worden verhandeld. De grootste omzetten zijn er nog steeds in AKU, welk fonds weer van stopkoers af geraakte.

HANDELSBELANGEN DER INDUSTRIE.

Primair en secundair handelsbelang.

Iedere industrie moet zich in het bezit stellen van de grondstoffen voor hare producten en heeft tot doel het in het verkeer brengen dezer voortbrengselen. Daar het geval, dat een producent zich grondstoffen uit eigen bron verschaft en zijn product zelf consumeert, dus niet in het verkeer brengt, wellicht slechts theoretisch bestaat, en dit theoretisch geval niet onder het begrip „industrie” gebracht kan worden, mag men aannemen, dat iedere industrie zich moeite zal moeten geven om de door haar benodigde grondstoffen te verkrijgen en om de door haar vervaardigde producten in het verkeer te brengen. De industrie heeft derhalve haar handelsbelang, het belang om haar noodzakelijke inkoop en aanbrengen van grondstoffen en materialen, en verkoopen van gereed product, op zoo gunstig mogelijke wijze te regelen. Het is echter een deelbelang, een secundair ondernemingsbelang, daar het slechts een onderdeel vormt van de vraagstukken, welke de producent tot een oplossing moet brengen, alvorens hij geproduceerd heeft. Het handelsbelang van de industrie is dus *in aanleg een secundair handelsbelang.*

Dit secundaire handelsbelang van een industriële onderneming dient wel te worden onderscheiden van de belangen van een handelsonderneming. Deze belangen zijn *alle* commercieel, daar de onderneming zich op den handel richt, en tevens *uitsluitend* commercieel. Het handelsbelang eener handelsonderneming is derhalve een complex van commercieele belangen, veel uitgebreider en verfijnder dan het commercieel belang eener industriële onderneming. Het handelsbelang van den handel is dus *steeds een primair handelsbelang.* In het onderstaande zullen wij echter aantoonen, dat ook industriële ondernemingen primair handelsbelang kunnen hebben.

Interne regeling der industriële handelsbelangen.

De industriële onderneming kan ter regeling van haar commercieel belang verschillende maatregelen treffen.

In de eerste plaats kan zij de behartiging toevertrouwen aan een persoon of afdeling der eigen onderneming. Zij koopt dan tot onmiddellijke bevrediging van eigen behoeften. Zij heeft typisch het secundaire handelsbelang van de gewone industriële onderneming: voordeelig inkoop en meer niet¹⁾.

Over het algemeen zal de plaats van deze ondernemingsafdeling een ongeschikte zijn; het accent valt op de productie, en iedere extra-uitgave, welke ten behoeve dezer inkoopafdeling gedaan wordt, drukt rechtstreeks op het eindproduct en voert de kosten ervan op.

Het secundaire handelsbelang brengt het streven naar den grootst mogelijken eenvoud mede en leidt tot een tweede wijze van behartiging van dit belang, n.l. tot de gemeenschappelijke behartiging ervan door verschillende ondernemingen, die zich aaneensluiten tot coöperatieve vereenigingen. Aan deze, als gemeenschappelijke organen, wordt het secundair handelsbelang van ieder der ondernemingen toevertrouwd; zelfstandige belangen kent dit lichaam niet, het belang van dit nieuwe lichaam is de collectiviteit der secundaire commercieele belangen. De inkoop der aangesloten leden worden zoo voordeelig mogelijk verzorgd tegen onkosten, welke voor ieder der deelnemers lager kunnen zijn dan wanneer zij ieder zelf gelijke moeite aan den inkoop hadden moeten besteden. Het is weliswaar mogelijk, dat de coöperatieve vereeniging door haar zelfstandig bestaan de allures gaat aanemen, dat zij niet alleen een collectiviteit van het handelsbelang van industriële ondernemingen vertegenwoordigt, maar daarnaast eigen belangen, dus primaire handelsbelangen,

¹⁾ In het onderstaande zal de verkoop verder buiten beschouwing gelaten worden, daar voor het behandelde vraagstuk m.i. een tweeledige behandeling niet van essentieel belang is.

doch zulks is niet in overeenstemming met het karakter eener coöperatieve vereeniging.

In de derde plaats is het mogelijk, dat een industriële onderneming de overtuiging toegedaan is, dat de behartiging van haar secundair handelsbelang slechts op de juiste wijze kan geschieden, doordien één harer afdelingen, of een dochteronderneming van haar, zich breder gaat bewegen op het gebied van den handel in de grondstoffen, die zij zelf óók noodig heeft, m.a.w. dat zij haar eigen secundaire handelsbelang het beste dient, door ruimere commercieele belangen te gaan behartigen; en wel ten bate van zichzelf en anderen.

Zij (of haar dochteronderneming) krijgt dan naast haar eigen secundair handelsbelang (der moederonderneming) het primair handelsbelang, zooals een handelsonderneming het heeft. Zooals reeds aangestipt: de vorm, waarin dit geschiedt, doet niet veel terzake; essentieel is, dat primaire handelsbelangen ontstaan, m.a.w. dat de onderneming een organisatievorm vindt en haar handelsbelangen uitbreidt en centraliseert, door het aanknoopen van handelsrelaties, verhandelen van waren, het zoeken van opslagplaatsen, enz. Dan gaat het er niet alleen meer om, den inkoop voor eigen productie zoo goedkoop mogelijk te verzorgen door middel van een zoo eenvoudig mogelijk onderdeel van het productie-apparaat — de industriële onderneming — of door middel van een verdeling van de kosten over een zoo groot mogelijk dragend oppervlak — de coöperatieve vereeniging — doch om het inkoopapparaat uit te bouwen tot een ware handelszaak met geheel eigen ruime handelsbelangen. Ter bereiking van dit doel en ter behartiging van dezen opzet zal het inderdaad noodig zijn, om daadwerkelijk handel te drijven, daar in het tegenovergestelde geval immers alle extra-kosten, hier opzettelijk gemaakt, toch weer rechtstreeks op het product zouden drukken. Zoo ontstaat de industriële (dochter) onderneming met primair handelsbelang.

Organisatie der industriële handelsbelangen.

Bovenstaande uiteenzetting is van practisch belang voor de organisatie van de commercieele instellingen, welke in meer of minder nauwe relatie staan tot één of meer industriële ondernemingen.

Reeds eerder²⁾ werd door de Hoofdgroep Industrie naar voren gebracht, dat industriële ondernemingen voor den inkoop harer grond- en hulpstoffen en voor den afzet harer producten niet bij de Hoofdgroep Handel, doch bij de Industrie zouden worden georganiseerd. Ook voor verkoopkantoren van één of meer binnen Nederland gevestigde industriële ondernemingen werd deze regel toepasselijk verklaard, daar „de verkoopkantoren zijn te beschouwen als min of meer zelfstandig geworden deelen van het industriële bedrijf”, terwijl van de coöperatieve in- en verkoopvereenigingen hetzelfde werd opgemerkt.

Bij den handel zouden (noodgedwongen?) worden ingeschreven:

- a. de verkoopkantoren van één of meer buiten Nederland gevestigde industriële ondernemingen;
- b. de industriële ondernemingen, welke tezamen met een handelsonderneming een in- of verkoopkantoor bezitten (deze worden door beide hoofdgroepen ingeschreven) en
- c. de industriële ondernemingen met eigen winkelbedrijven.

Uiteraard zijn tegen deze wijze van organiseren bezwaren in te brengen. Bij het uitmeten dezer bezwaren dient meest gezien te worden naar het practische belang van de indeeling bij een bepaalde organisatie, hoewel de principieele bezwaren ook niet uit het oog verloren mogen worden.

Laatstgenoemde bezwaren bestaan hierin, dat de aangehaalde regeling niet expliciet de principieele tegenstelling

²⁾ „Mededeelingen van de Hoofdgroep Industrie”, 1e Jaargang No. 35.

van primair en secundair handelsbelang aangeeft en daardoor leidt tot een niet duidelijke casuïstiek, welke tengevolge zou kunnen hebben, dat industriële (dochter)ondernemingen met primair handelsbelang niet, en verkoopkantoren van buitenlandsche ondernemingen met slechts secundair handelsbelang wel bij den handel georganiseerd zouden worden.

Wat betreft het praktische bezwaar het volgende:

Van verschillende zijden is geïmpliceerd, dat het voor een onderneming van minder belang zal zijn, hoe zij is georganiseerd in het bedrijfsleven, „daar de wijze, waarop dit is geschied, niet van invloed kan en mag zijn op de positie, waarop een onderneming ten aanzien van haar leveranciers en afnemers aanspraak kan maken”³⁾. Ik meen, dat in ondernemerskringen niet ten onrechte betwijfeld wordt, of deze veronderstelling op den duur gegrond zal blijken. Reeds thans zijn gevallen aan te wijzen, waarin voor de betrokkenen belangrijke positieveranderingen zijn ontstaan tengevolge van de wijze, waarop een onderneming in de organisatie van het bedrijfsleven werd ingedeeld, en de tijd zal er m.i. nog meer brengen.

Het moge misschien nog niet van essentieel belang zijn, of een onderneming bij de industrie dan wel bij het ambacht georganiseerd is⁴⁾, voor een onderneming met primair handelsbelang, die zich plotseling georganiseerd ziet in de Hoofdgroep Industrie, kan dit nu reeds het geval zijn. Het argument, dat de indeeling slechts organisatorische betekenis heeft, moge thans ten deele juist zijn, en de belangen van een industriële onderneming met secundaire handelsbelangen kunnen misschien ook buiten den handel behartigd worden, het valt te voorzien, dat bij toekomstige privaatrechtelijke en publiekrechtelijke regelingen ter bepaling van het werkingsgebied hoe langer hoe meer gebruik gemaakt zal worden van de grenzen, getrokken door de organisatie van het bedrijfsleven, daar deze organisatie ook is geschapen, opdat Overheid en particulier zich kunnen richten tot een bepaalde groep in haar geheel, bijv. de Hoofdgroep Handel, in de overtuiging, dan „den handel” te bereiken. Zoo zullen rechten en verplichtingen worden toegekend, zoowel in de publiekrechtelijke als in de privaatrechtelijke sfeer aan bepaalde groepen en de uitzonderingen zullen langzamerhand „uitgerangeerd” raken. Wellicht in de laatste sfeer het eerste, daar deze zich spoediger laat verleiden om, ter wille van den eenvoud, gemakkelijk te hanteeren criteria te gebruiken, al zijn zij niet geheel juist. Zullen mettertijd lidmaatschappen niet openstaan voor leden van de Vakgroep X, rabatten voor leden van de Vakgroep Y, en zal niet alleen geleverd worden aan leden van de Vakgroep Z, die „immers alle Belanghebbenden omvat”? Ik kan niet aannemen, dat men geneigd zal blijven, een uitzondering te maken voor die ondernemingen, welke bij de groep A georganiseerd zijn, doch vanouds toch eigenlijk ook de rechten van de leden van groep B behooren te genieten, noch zie ik, hoe een bepaalde onderneming zich met vrucht zal kunnen blijven verzetten, indien haar — op grond van haar indeeling — steeds stilzwijgend voorrechten onthouden worden, en ik meen daarom, dat aan de indeeling bij de bedrijfsorganisatie voor veel ondernemingen inderdaad een groot-practisch belang verbonden is. Daarenboven: dat verkoopkantoren van buitenlandsche industriële ondernemingen hier in het land een typische handelspositie zullen kunnen innemen en gelijke kantoren van binnenlandsche industriële ondernemingen niet, lijkt mij niet gelukkig, en dat een industriële onderneming, die toevallig tezamen met een handelsonderneming een verkoopkantoor heeft, wel een handelspositie inneemt en de overige industriële ondernemingen niet, doet mij eveneens zeer willekeurig aan:

Het mag niet verwonderen, dat uit het bedrijfsleven bezwaar is gemaakt tegen dezen gang van zaken. Het gevolg is geweest, dat de Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart den Raad van het Bedrijfsleven heeft verzocht, de aan gelegenheid opnieuw in studie te nemen. In overeenstemming met het naar aanleiding daarvan uitgebrachte advies van den Raad voor het Bedrijfsleven, heeft daarop voornoemde Secretaris-Generaal zich op het standpunt gesteld, dat van de genomen beslissing ten aanzien van de organisatie van de aan- en verkoop-vereeningingen⁵⁾ niet teruggekomen behoort te worden⁶⁾.

Verband tusschen interne regeling en organisatie.

Bezien wij thans den huidige stand van zaken in het licht van hetgeen ik hierboven opmerkte aangaande het secundaire en primaire handelsbelang van een industriële (dochter)onderneming:

De industriële onderneming met secundair handelsbelang komt niet in aanmerking voor de aansluiting bij de Hoofdgroep Handel. Hiervan is nimmer sprake geweest en geen enkele industriële onderneming met secundair handelsbelang zal dezen wensch koesteren, daar alleen al het lidmaatschapsgeld weer een ongewenschte verhooging van haar rechtstreeks op het product drukkende onkosten zou beteekenen.

De *coöperatieve vereeniging* heeft den strijd verloren door de bovenaangehaalde beslissing van den Secretaris-Generaal. Naar mijn meening niet ten onrechte, daar zij immers een verzameling secundaire handelsbelangen vormt en naar haar aard geen algemeene handelsbelangen in ruimen zin kan nastreven. Ook de in- en verkoopkantoren zijn onder deze rubriek te rangschikken.

Opgemerkt zij, dat een bezwaar blijft gelegen in het verschil van behandeling van verkoopkantoren van binnen- en buitenlandsche ondernemingen.

Tenslotte de *industriële (dochter)onderneming, welke doelbewust een primair handelsbelang aankweekt*, teneinde zoewel haar eigen secundaire handelsbelang als dat van derden te bevredigen:

Ik kan mij niet aan den indruk onttrekken, dat er naar gestreefd wordt, ook deze ondernemingen den toegang tot de Hoofdgroep Handel te ontzeggen, zij het misschien, omdat haar positie tot nu toe teveel met de bovenbehandelde groep op één lijn gesteld is geworden, doordien zij nog niet nader op de keper beschouwd werd. Zoo meen ik uit het bovenaangehaalde artikel in de „E.V.” te mogen lezen, dat de opsteller van meening is, dat de hierbedoelde onderneming niet in de Hoofdgroep Handel zou thuis behooren.

Ik wil er echter op wijzen, dat de beslissing van den Secretaris-Generaal spreekt over de aan- en verkoop-vereeningen (zoowel ik boven reeds door spatieering aanduidde) en deze beslissing derhalve terecht ruimte openlaat, om de door mij aangeduide categorie ondernemingen de plaats in de Hoofdgroep Handel toe te kennen, welke haar toekomst uit hoofde van de ruime handelsbelangen, welke zij behartigt uit hoofde van haar primaire handelsbelang, dat principieel verschilt met het secundaire handelsbelang, waarvoor geen plaats is in de Hoofdgroep Handel.

Criterium voor de industriële (dochter)onderneming met primair handelsbelang.

De grens tusschen industriële (dochter)ondernemingen met primair en secundair handelsbelang zal eenvoudiger te trekken zijn dan op het eerste gezicht schijnt. Het is in beginsel niet van belang, of de industriële onderneming zelf, dan wel een dochteronderneming, het primaire handelsbelang aankweekt. Wel leidt dit bij de organisatie tot dit

³⁾ „Economische Voorlichting”, Jrg. 2, No. 21. In dien zin ook: Mr. A. Stempels, „E.-S.B.”, Jrg. 29, No. 1454, blz. 246; Mr. J. F. B. Vermaas, „E.-S.B.”, Jrg. 29, No. 1438, blz. 921.

⁴⁾ Toch is aan de grensbepaling van deze groepen veel aandacht besteed! Zie „Economische Voorlichting”, Jrg. 1, No. 35.

⁵⁾ Spatieëring van mij — schrijver.

⁶⁾ „Economische Voorlichting”, Jrg. 2, No. 21.

verschil, dat, indien de industriële onderneming zelf het primaire handelsbelang aankweekt, zij zoowel aansluiting bij de Hoofdgroep Industrie als bij de Hoofdgroep Handel zal moeten vinden, terwijl in het geval, dat de primaire handelsbelangen zijn gecentraliseerd in een aparte dochteronderneming, de moedermaatschappij bij de Hoofdgroep Industrie en de dochteronderneming bij de Hoofdgroep Handel ingedeeld dient te worden.

Genoemde grens zou ik als volgt willen trekken: van een industriële (dochter)onderneming met primair handelsbelang is sprake, indien deze industriële (dochter)onderneming met winstooitmerk handel drijft met derden in een vorm, welke pleegt te dienen voor het behalen van winst door middel van handel.

Daar, waar een aparte dochteronderneming bestaat, zal meestal spoedig door middel van statuten of contracten bewezen kunnen worden, of voldaan wordt aan dit criterium. In de gevallen, dat de industriële onderneming zelf primaire handelsbelangen heeft aangekweekt, zal het bewijs spoediger geleverd moeten worden door het overleggen van boeken en andere handelsbescheiden.

Toetsing aan bestaande opvattingen.

Het opgestelde criterium leidde ik af uit den door mij ontwikkelden gedachtengang. Het verdient derhalve aanbeveling, het gevonden resultaat nader te toetsen aan een objectieven toetssteen. In de eerste plaats moge er dan op gewezen worden, dat de Hoofdgroep Industrie zich als volgt heeft uitgelaten:

„Het komt echter herhaaldelijk voor, dat industriële ondernemingen bepaalde producten koopen en weder verkoopen. In zulk een geval dient de betreffende onderneming zich ook bij de Hoofdgroep Handel aan te sluiten en vindt dus dubbele organisatie plaats” 7).

Hoewel deze uitlating voorkomt in het artikel, dat hierboven reeds als niet zeer duidelijk werd gekenschetst, kan deze uitlating niet misverstaan worden en is zij zeker op het hierbehandelde geval toepasselijk te achten.

Als meest juiste toetssteen dient zich echter aan de Instellingsbeschikking van de Bedrijfsgroep Groothandel, waarvan artikel 2 luidt:

„De Bedrijfsgroep „Groothandel” omvat alle in Nederland gevestigde ondernemingen (natuurlijke en rechtspersonen) welke:

a. haar bedrijf maken van het voor eigen rekening koopen van goederen en het verkoopen daarvan — zonder ze vooraf een be- of verwerking te doen ondergaan, anders dan in den handel gebruikelijk — aan wederverkopers, aan koopers, die ze in hun bedrijf aanwenden, dan wel aan openbare overheidsdiensten als grootverbruikers,” etc.

Het blijkt, dat inderdaad de industriële onderneming, welke handel met derden drijft, geheel voldoet aan de vereischten in de Beschikking, terwijl de onderneming met slechts secundair handelsbelang als boven omschreven er niet onder valt 8).

Conclusie.

Wanneer wij het bovenstaande samenvatten, dan meen ik te mogen concluderen, dat aansluiting van de industriële (dochter)onderneming met primair handelsbelang bij de Hoofdgroep Handel niet geweigerd zal kunnen worden. In de eerste plaats niet op grond van de letterlijke opvatting van den tekst der Instellingsbeschikking der Bedrijfsgroep Groothandel; in de tweede plaats niet, omdat een dergelijke industriële onderneming ook qua karakter bij den Handel georganiseerd behoort te zijn.

Iedere interpretatie van genoemde Instellingsbeschikking, welke een ander resultaat tengevolge zou hebben, moet worden verworpen, daar zij het karakter der indu-

striële onderneming met primair handelsbelang geweld aan zou doen.

Een dergelijke interpretatie zou daarenboven neerkomen op een verkapt poging tot saneering, en hoe men ook over saneering moge denken, zij zal nooit onder eenigen dekmantel schuil mogen gaan! Bij de indeeling van ondernemingen bij de bedrijfsorganisaties is zij echter niet aan de orde en zij zal m.i. ten hoogste eerst door de voltooide bedrijfsorganisaties zelf aan de orde gesteld kunnen worden 9). Een behoorlijke procedure, welke waarborgen biedt tegen het onnoodig schenden van particuliere belangen, zal dan noodzakelijk zijn. In het vooralsnog geheel ontbreken hiervan 10) is een sterk argument gelegen voor de opvatting, dat bij de indeelingen voorloopig naar de letter te werk gegaan moet worden en vrije interpretaties uit den boeze zijn.

Tenslotte zij er ook op gewezen, dat zich gevallen voordoen, dat industrieën gevestigd worden door handelsondernemingen, en er geenerlei reden is aan te geven, waarom een handelende industriedochter niet bij den handel, maar een industriële handelsdochter wel bij de industrie aan tafel zou mogen zitten!

Mr. R. VAN MAANEN.

9) Zie ook v. d. Grinten: „De Organisatie van het Bedrijfsleven”, blz. 78, en de daar aangehaalde literatuur.

10) De regeling van art. 24 derde U.B. kan hier wellicht eens toegepast, doch richt zich niet op dat probleem.

DE RENTABILITEIT VAN DROGISTERIJEN.

Door het Economisch Instituut voor den Middenstand is een onderzoek ingesteld naar de rentabiliteit van drogisterijen 1). Statistisch beteekent deze publicatie een belangrijken stap vooruit en dat niet alleen, omdat op een belangrijk gebied nieuw materiaal beschikbaar is gekomen, maar ook omdat de wijze van publiceren aan hoge eischen voldoet. Het E.I.M. heeft nl. meer dan in vroegere publicaties hier de spreiding in het cijfermateriaal tot uitdrukking gebracht. Het maken van onjuiste generalisaties, waartoe het werken met gemiddelden zoo gemakkelijk aanleiding geeft, wordt zoo in ieder geval sterk beperkt.

Het onderzoek omvat voor 1939 107 en voor 1942 122 bedrijven met een behoorlijke verdeling naar den aard van de cliëntèle, de plaatsen van vestiging en de grootte van de bedrijven, zoodat dit onderzoek als voldoende representatief kan worden beschouwd.

De algemeene ontwikkeling van het drogisterijbedrijf in de eerste oorlogsjaren blijkt uit de volgende tabel.

Omschrijving	1939		1942 (107 gevallen)		
	gld.	In % van den omzet	gld.	In % van den omzet	In % t.o.v. 1939
Omzet	14.851	100,—	20.944	100,—	141
Inkoop	9.937	66,9	14.233	67,9	143
Bruto winst	4.914	33,1	6.711	32,1	137
Bedrijfskosten	2.827	19,1	3.556	17,0	126
Netto winst	2.087	14,0	3.155	15,1	151
Gewaardeerd loon	2.130	14,3	2.419	11,6	114
Economisch resultaat	— 43	— 0,3	+ 736	+ 3,5	

Aangezien het „economisch resultaat” vooral afhangt van den post „gewaardeerd loon” en deze altijd een min of meer arbitrair karakter draagt, kunnen wij, ondanks het kleine deficit in 1939 en het, ten opzichte van den omzet, niet groote positieve resultaat in 1942, de conclusie trekken, dat de bruto winstmarge een juiste vergoeding geeft voor

1) „Onderzoek naar de rentabiliteit van den detailhandel in drogisterij-artikelen”, 's-Gravenhage 1944.

Deze titel is niet juist. Het object van het onderzoek was de rentabiliteit van drogisterijen en niet van den detailhandel in drogisterij-artikelen. Verpakte geneesmiddelen worden terecht of ten onrechte in drogisterijen verkocht, zij het ook dikwijls in strijd met de wet op de artsensijbereidkunst van 1865, gewijzigd in 1919. Drogisterij-artikelen zijn het echter niet.

7) „Mededeelingen van de Hoofdgroep Industrie”, t.a.p.

8) De in- en verkooporganisaties van de industrie vallen buiten den handel ex. art. 2. lid 2, hierop behoort hier niet nader te worden ingegaan.

de verkoopkosten. De verkoop van verpakte geneesmiddelen neemt in de drogisterijen een zeer belangrijke plaats in. Zooals bekend, worden van deze artikelen de verkoopprijzen door fabrikanten en importeurs vastgesteld en gelden deze prijzen algemeen, dus zoowel voor drogisten als voor apothekers.

De populaire opvatting, dat de bruto winstmarge op de verpakte geneesmiddelen in belangrijke mate de verkoopkosten zou overtreffen, vindt in het gepubliceerde materiaal in het geheel geen steun.

Aan insiders, d.w.z. aan fabrikanten, groothandelaren,

kunnen wij krijgen door aan te nemen, dat de 5.958 erkende drogisterijen in 1942 een gemiddelden omzet hadden van f 20.000.— De omzet van verpakte geneesmiddelen zou dan bedragen hebben f 44.840.000.— en van onverpakte f 16.500.000.— Het gaat hier dus om bedragen, die zich in de omgeving van de 60 miljoen gulden bevinden.

Opgemerkt moet hier worden, dat ook buiten apotheken en drogisterijen nog steeds geneesmiddelen verkrijgbaar zijn.

De toename van de omzetten van 1939 op 1942 heeft invloed gehad op den procentueelen omvang van de exploitatiekosten, zooals uit het volgende overzicht blijkt.

Exploitatie-overzicht in % van den omzet over 1939 en 1942.

	Groep I tot f 5.000.—		Groep II f 5.000.— tot f 10.000.—		Groep III f 10.000.— tot f 15.000.—		Groep IV f 15.000.— tot f 20.000.—		Groep V f 20.000.— tot f 30.000.—		Groep VI f 30.000.— tot f 50.000.—		Groep VII boven f 50.000.—		Gem. aant. gevallen	
	1939	1942	1939	1942	1939	1942	1939	1942	1939	1942	1939	1942	1939	1942	107	122
	Omzetten	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Huur en water	6,7	5,6	6,6	5,1	4,7	4,3	5,5	3,6	6,2	3,7	3,9	3,6	4,6	2,9	5,4	3,7
Electriciteit, gas, brand	1,7	1,6	1,5	0,9	1,2	0,7	1,1	0,6	1,0	0,6	0,6	0,6	0,8	0,5	1,1	0,6
Schoonmaken	0,7	2,0	0,7	0,4	0,7	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,1	0,5	0,4
Onderhoud inventaris	0,6	0,4	0,4	0,3	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,3	0,3
Assuranties	0,6	1,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2	0,3	0,3
Betaalde loonen	—	—	1,1	0,1	2,2	0,9	8,7	2,6	5,9	5,7	8,3	5,4	12,2	7,2	5,8	4,2
Sociale lasten	—	—	0,1	—	0,2	0,1	0,5	0,4	0,4	0,8	0,4	0,8	0,5	0,8	0,3	0,6
Omzetbelasting	—	1,9	—	2,0	—	2,0	—	2,0	—	2,0	—	2,0	—	2,0	—	2,0
Overige zakelijke belastingen	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,7	0,1	0,7	0,1	1,1	0,2	1,0	0,1	1,0	0,1	0,9
Verpakkingsmateriaal	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3
Onderhoud vervoermiddelen	0,1	—	0,2	—	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
Telefoon, porti	1,0	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6
Administratie	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,6	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,3	0,5	0,4
Reclame	0,6	—	0,9	0,1	0,9	0,2	0,9	0,3	0,8	0,2	1,0	0,2	1,2	0,3	0,9	0,2
Afschrijving	0,8	0,5	1,0	0,6	0,9	0,7	0,6	0,6	0,8	0,4	0,6	0,4	0,5	0,3	0,8	0,5
Interest	1,8	0,6	1,8	1,5	1,7	1,5	1,7	1,6	1,3	1,4	1,5	1,1	1,1	1,1	1,6	1,3
Diversen	0,8	0,8	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
Totale kosten	16,3	16,3	16,8	13,5	15,3	14,4	22,3	15,0	19,4	18,5	19,0	17,5	23,1	17,9	19,1	16,6
Gewaardeerd loon	24,1	24,6	23,3	21,9	17,6	17,5	12,0	14,2	13,0	10,8	10,4	9,1	4,2	4,7	14,3	11,0
Totale kosten inclusief gewaar- deerd loon	40,4	40,9	40,1	35,4	32,9	31,9	34,3	29,2	32,4	29,3	29,4	26,6	27,3	22,6	33,4	28,5
Bruto winst	29,4	32,1	34,7	33,9	31,2	32,6	34,4	31,7	34,3	34,7	33,3	31,2	30,5	27,7	33,1	32,0
Negatief econ. resultaat	11,0	8,8	5,4	1,5	1,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,3	—
Positief econ. resultaat	—	—	—	—	—	0,7	0,1	2,5	1,9	5,4	3,9	4,6	3,2	5,1	—	3,5

apothekers en drogisten, was dit natuurlijk volkomen bekend, maar thans blijkt het ook duidelijk voor buitenstaanders.

Samenstelling van den omzet.

De samenstelling van den omzet, in procenten, volgens mededeeling van de betrokkenen, was als volgt:

	1939	1942
Verpakte geneesmiddelen	35	38
Losse chemicaliën voor geneeskundige doeleinden	14	14
Verplegings- en verbandartikelen	13	16
Cosmetische en toiletartikelen	14	15
Schoonmaakartikelen	6	5
Verfwaren	5	1
Losse chemicaliën voor technisch gebruik	4	4
Levens- en genotmiddelen	5	4
Diversen	4	3
	100	100

In 1939 bestond dus de omzet van de drogisterijen voor 49 % uit geneesmiddelen en in 1942 voor 52 %. Houdt men hier tevens in het oog, dat de totale omzet in 1942 41 % grooter was dan in 1939, dan blijkt daaruit, dat de omzet van geneesmiddelen in drogisterijen, zoowel absoluut als relatief, sterk is toegenomen. Dit feit is des te belangrijker, omdat in 1942 het Ziekenfondsbesluit reeds van kracht was. Wij moeten dan ook wel aannemen, dat een belangrijk deel, ook van de Ziekenfondsbevolking, zich nog steeds buiten medisch advies van geneesmiddelen voorziet.

Wij volstaan met dit verschijnsel te constateeren, het ligt niet op onzen weg dit hier te verklaren en te beoordeelen.

Een, zij het ook grove, schatting van den omzet van verpakte en onverpakte geneesmiddelen in drogisterijen,

Deze staat is zeer leerzaam. Wij zien er in de eerste plaats het verschil uit, dat een omzetverandering op korten termijn, ten aanzien van een omzetverandering op langen termijn, met zich brengt. Wanneer de omzet stijgt, zonder dat men tot verhuizing overgaat, dalen de huurkosten in % van den omzet, zooals bij vergelijking tusschen 1939 en 1942 blijkt. Vergelijken wij evenwel bedrijven in verschillende grootte-klassen, dan is zulk een daling van de huurkosten in ieder geval veel minder duidelijk. Verschillende zgn. constante kosten blijken op den langen duur meer het karakter van variabele kosten dan van constante kosten te dragen.

Drogisterijbedrijven met een omzet van minder dan f 5.000.— geven aan den eigenaar een inkomen dat beneden de f 750.— ligt en zijn dus niet als zelfstandige bedrijven bestaanbaar.

Bij omzetten van f 5.000.— tot f 10.000.— zijn er nog verschillende bedrijven, die den eigenaar een inkomen van minder dan f 1.000.— geven. Toch komen in deze groep reeds verschillende bedrijven voor met een inkomen van meer dan f 2.000.— In deze groep komen dus reeds economisch verantwoorde bedrijven voor.

In de groep met een omzet van f 10.000.— tot f 15.000.— komen reeds enkele bedrijven voor met een inkomen van f 2.500.— en meer.

Hier hebben wij een van de voornaamste oorzaken waarom de mannelijke apothekers-assistenten uit de apotheken zijn verdwenen en overgegaan naar de drogisterij.

In de onderzochte gevallen bleek 86 % van de drogisten in het bezit van een diploma te zijn en wel 46 % in het bezit van het Drogistendiploma, 32 % was apothekers-assistent (ten onrechte spreekt het rapport van assistent-apotheker), terwijl 8 % in het bezit van beide diploma's was.

De rentabiliteit der bedrijven.

De eerste oorlogsjaren waren voor de drogisten bijzonder voordeelig. De „winkeldochters” konden voor een groot deel worden geruimd. Hoewel enkele belangrijke artikelen (o.a. levertraan, eau de cologne, toiletzeepen, verfwaren) uit den verkoop wegvielen, kon in 1942 van een algemeene goederenschaarschte in deze branche niet worden gesproken. De verkoop van zgn. versterkingsmiddelen en vitaminepreparaten (het rapport spreekt op blz. 12 per abus van verpakte levensmiddelen) is belangrijk toegenomen, terwijl uiteraard ook de prijsstijging op het omzetbedrag van invloed is geweest. Volgens mededeeling van de drogisten namen in de tweede helft van 1943 de moeilijkheden om den voorraad goederen aan te vullen zeer toe, zoodat de omzet in 1944 waarschijnlijk zal terugloopen.

De bruto winst was in 1942 gemiddeld 1 % lager dan in 1939. In verband met de boeking van de *omzetbelasting* is het verschil feitelijk nog grooter. Immers in 1939 was deze belasting op de factuur berekend en dus in het inkoopbedrag begrepen en zodoende van de bruto winst afgetrokken. In 1942 werd de omzetbelasting door den detailist aan den fiscus betaald en is deze onder de exploitatiekosten opgenomen. In verband hiermede is het percentage bruto winst in 1942 dus gemiddeld 3 % lager dan in 1939.

Deze teruggang van het percentage bruto winst werd o.a. veroorzaakt door:

1. het in 1942 wegvallen van de zgn. staffelkortingen (kortingen bij het afnemen van grotere hoeveelheden), daar in 1942, in tegenstelling tot 1939, door den fabrikant of groothandelaar alleen kleine partijen tegelijk werden geleverd;

2. de verhooging van de ingaande vrachten, daar vele kleine zendingen in verhouding meer vracht vergen, terwijl bovendien de tarieven zijn verhoogd en vele firma's, die vroeger franco leverden, nu de porti door den geadresseerde laten betalen;

3. de sinds 1939 verhoogde inkoopsprijzen, waarbij wel de marge in geld gelijk is gebleven, maar in procenten van den verkoopprijs is teruggelopen.

Vergelijking bedrijfskapitaal in 1939 en 1942.
(gemiddeld 107 gevallen).

Omschrijving	1939			1942			
	In gulden	In % van den omzet	In % van het totaal actief	In gulden	In % van den omzet	In % van het totaal actief	In % t.o.v. 1939
Kas, bank giro	659,—	4,4	9,3	1175,—	5,6	15,4	178
Debiteuren	313,—	2,1	4,4	225,—	1,1	2,9	72
Goederenvoorraad	5331,—	35,9	74,9	5626,—	26,8	73,8	106
Verpakkingsmateriaal	44,—	0,3	0,6	38,—	0,2	0,5	86
Transportmidd.	21,—	0,1	0,3	15,—	0,1	0,2	71
Inventaris	751,—	5,1	10,5	546,—	2,6	7,2	73
Totaal	7119,—	47,9	100,—	7625,—	36,4	100,0	107
Crediteuren	1225,—	8,2	17,2	777,—	3,7	10,2	63
Te betalen onkosten	50,—	0,3	0,7	174,—	0,8	2,3	348
Bedrijfskapitaal	5844,—	39,4	82,1	6674,—	31,9	87,5	114
Totaal	7119,—	47,9	100,0	7625,—	36,4	100,0	107

De *waardeering* van deze balansposten moet geheel voor rekening van de verslaggevers blijven. Dit geldt meer in het bijzonder voor de posten: goederenvoorraad, verpakkingsmateriaal, transportmiddelen en inventaris. Wij nemen aan, dat deze posten hoofdzakelijk van de fiscale balans afkomstig zijn.

Uit den post bedrijfskapitaal is niet af te leiden, in hoeverre dit uit eigen middelen dan wel als leening op langen termijn of van privé-crediteuren afkomstig is. Jammer genoeg is hiernaar niet op het vragenformulier geïnformeerd.

Ondanks dit voorbehoud kan de balanspositie als gunstig worden gequalificeerd. De handelscrediteuren staan, in verhouding tot den omzet, niet hoog, nl. ongeveer ter grootte van een maand omzet. In verband met de winstmarge vormen de crediteuren ongeveer een bedrag van 1½ maand inkoop.

De omloopsnelheid van de goederen is ongeveer 1,9 in 1939 en 2,4 in 1942 (gemeten naar den inkoop). De vergroting van den omzet is dus in hoofdzaak toe te schrijven aan een vergroting van den omloopsnelheid; gemiddeld blijven de goederen thans korter tijd in den winkel. De omzettuur van den goederenvoorraad was in 1939 gemiddeld ± 28 weken en in 1942 ± 22 weken. Doordat de vergroting van den omzet meer veroorzaakt is door een vergroting van de omloopsnelheid dan door een vergroting van de bedrijfsoutillage, is het verklaard, waarom verschillende kosten niet evenredig met den omzet zijn gestegen. Het zijn dan ook voornamelijk de kosten, die verband houden met de bedrijfsoutillage, die niet of relatief minder gestegen zijn dan de omzet.

Wij zien hier weer, welk een belangrijk verschil er is, of een vergroting van den omzet bereikt wordt door een grotere omloopsnelheid dan wel door een grotere bedrijfsoutillage.

Bij het beantwoorden van de vraag, welken invloed een vergroote omzet op de rentabiliteit heeft, wordt dikwijls verzuimd op dit punt voldoende te letten.

In het geval, dat hier onderzocht is, mogen wij aannemen, dat de vergroote omloopsnelheid voornamelijk veroorzaakt is door een andere mentaliteit bij de afnemers; zoodra de oorlog afgelopen is, moeten wij daarom weer een sterke daling van de rentabiliteit verwachten.

De grotere winsten in de eerste oorlogsjaren hebben daarom naar onze meening een tijdelijk karakter.

Ungunstige veranderingen in de kostenstructuur.

In dit verband moet er nog op worden gewezen, dat er enkele veranderingen in de kostenstructuur hebben plaats gehad, die een ongunstigen invloed op de rentabiliteit hebben, welke invloed hoogst waarschijnlijk ook na den oorlog zal blijven bestaan.

Gewezen is reeds op de omzetbelasting, die ten laste van den detailist is gekomen.

Wij kunnen verder nog de sterke stijging van de sociale lasten noemen. Deze bedroegen in 1939 5,2 % van de uitbetaalde loonen en in 1942 14,3 %, dus bijna drie maal zoveel. Ook de post „overige zakelijke belastingen” is sterk gestegen.

Verder zal er rekening mede moeten worden gehouden, dat althans een deel van den goederenvoorraad na het einde van den oorlog in een zeer snel tempo in waarde daalt.

Wanneer wij dan ook uitsluitend letten op de resultaten in de eerste oorlogsjaren, dan krijgen wij een geflatteerd beeld.

Conclusie.

In het algemeen is de positie van de drogerijen als vrij gunstig te beschouwen, dit blijkt zoowel bij een beschouwing van de exploitatieresultaten als bij een onderzoek van de gemiddelde balanspositie. In de onderzochte gevallen bleek de gemiddelde vestigingsduur *als eigenaar* vrij hoog te zijn. Van 92 gevallen bedroeg deze:

1 tot en met 10 jaar eigenaar 34 % van het aantal gevallen
11 tot en met 20 jaar eigenaar 30 % van het aantal gevallen
21 tot en met 30 jaar eigenaar 17 % van het aantal gevallen
31 tot en met 40 jaar eigenaar 12 % van het aantal gevallen
41 tot en met 50 jaar eigenaar 7 % van het aantal gevallen

Voor den leeftijd van de zaak zelf hebben bovenstaande gegevens uiteraard geen waarde, daar veelal een bestaande zaak werd overgenomen. In enkele gevallen was in hetzelfde pand reeds sedert 100 tot 150 jaar een drogerij gevestigd.

Deze gegevens wijzen er o.i. op, dat reeds sedert zeer langen tijd de drogisterij in een relatief gunstige positie verkeerde. Opgemerkt moet worden, dat de aard van het drogisterijbedrijf in de laatste decennia een principieele verandering heeft ondergaan. De oorspronkelijke hoofdproducten, kruiden en verfvaren, werden meer en meer vervangen door verpakte geneesmiddelen. Zooals reeds in een noot opgemerkt, kwam deze structuurverandering tot stand tegen de uitdrukkelijke bewoordingen van de Wet op de Artsenijbereidkunst in.

Met het opkomen van de verpakte geneesmiddelen in de drogisterijen dreigde evenwel het gevaar van een ongelimiteerde uitbreiding van deze bedrijven.

De bekende saneering van de drogisterij, welke met behulp van de fabrikanten en groothandelaren in pharmaceutische producten tot stand kwam, had dan ook tot doel deze ongelimiteerde vestiging tegen te gaan en daardoor de reeds gevestigde bedrijven te beschermen. Voorzover men op grond van de gepubliceerde cijfers een oordeel kan verkrijgen, kan geconstateerd worden dat het doel van die saneering door samenwerking met fabrikanten en groothandelaren bereikt is.

W. J. v. d. WOESTIJNE, ec.drs.

DE BETEKENIS VAN DE BINNENSCHIEPVAART VOOR DE VOLKSHUISHOUDING.

Het artikel „Nederland's betekenis voor de internationale binnenscheepvaart” van Mr. W. H. Fockema Andreae in „E.-S. B”, van 26 Juli jl. geeft mij aanleiding tot de volgende korte beschouwing.

In het tweede deel van zijn artikel onder „De internationale regelingen” bespreekt Mr. Fockema het groote belang van den internationaal vrijen waterweg voor de binnenscheepvaart en merkt dan hierbij ten opzichte van de toekomstige ontwikkeling op:

„Dat de betekenis, welke ons land voor een zoodanigen groei kan hebben, niet moet worden beïnvloed in nadeeligen zin door een politiek van te beperkte visie in eigen land, welke gericht zou zijn op het leggen van heffingen op de binnenvaart als vergoeding voor het gebruik van de waterwegen (cursiveering van mij), dan wel op het stellen van beperkende regelen, strijdende met den zin van het Rijnvaartregime, zij zonder meer duidelijk. Het is voor ons land gevaarlijk om in zaken, de binnenscheepvaart betreffende, de dingen van de eigenlijke nationale, binnenvaart te belangrijk te achten; wij meenen, dat voor ons in dit veld het zwaartepunt beslist in het internationale ligt en dat de gezondheid van de nationale binnenvaart voor een belangrijk deel afhangt van onze kansen buiten onze grenzen.”

Het is m.i. niet zonder meer duidelijk, dat het leggen van heffingen op de binnenvaart als vergoeding voor het gebruik van de waterwegen van een te beperkte visie getuigt; integendeel lijkt me dit in bepaalde gevallen juist een blijk van een algemeen-economisch zuivere visie op de betekenis van de binnenvaart voor de volkshuishouding.

De binnenvaart is, algemeen-economisch bezien, niets anders dan één der diverse transportmogelijkheden, waarover ons land beschikt. De verplaatsende functie, die zij verricht, verschilt in haar betekenis voor de maatschappij in niets van die der spoorwegen of van het vervoer op den weg. Van algemeen-economisch standpunt nu is verplaatsing van goederen meestal slechts voordelig, indien de goederen op de plaats van bestemming een hoogere waarde vertegenwoordigen dan op de plaats van vertrek en tenminste de transportkosten door het voordelig waardeverschil worden gecompenseerd. Dit principe is algemeen bekend en behoeft geen nadere toelichting.

Hieruit volgt, dat het algemeen-economisch juist gezien is; indien ook aan de binnenvaart de eisch wordt gesteld, dat ze de totale transportkosten draagt en bij dezen toe-

stand rendabel is. Kan zij aan dezen eisch niet voldoen en berust haar rendabiliteit bijv. op het feit, dat de Staat groote bedragen uitgeeft voor kanalenanleg, bevaarbaar-making van rivieren enz., terwijl de binnenvaart van deze waterwegen gratis gebruik kan maken, dan is het zeer dubieus, of deze binnenvaart voor de volkshuishouding een voordeel beteekent. De binnenvaart zal dan misschien met de spoorwegen, die de lasten van eigen weg zelf moeten dragen, kunnen concurreren, maar deze concurrentiekracht baseert dan in feite op een staatssubsidie, waardoor de binnenvaart van een groot deel der in wezen op haar drukkende lasten wordt ontheven. Men kan toch moeilijk de binnenvaart als een algemeen belang beschouwen in dien zin, dat alle leden der volkshuishouding van haar diensten gebruik maken en het per saldo geen verschil maakt, of de Overheid de kosten van de waterwegen betaalt; dan wel, dat de afzonderlijke leden der maatschappij dit doen.

Uit het voorgaande volgt, dat men, algemeen-economisch bezien, juist handelt, door van de binnenvaart te verlangen, dat zij alle lasten draagt, welke op het door haar te verzorgen vervoer drukken. Indien heffingen dienen om dezen toestand in het leven te roepen, mag men daarom zeker niet zonder meer beweren, dat invoering ervan van een te beperkte visie getuigt.

De toepassing van het algemeene principe, dat elk vervoer zijn eigen lasten moet kunnen dragen, waarborgt m.i. een gecoördineerde ontwikkeling van het verkeer veel beter dan een toestand, waarbij dit principe bijv. wel ten aanzien van de spoorwegen, doch niet ten opzichte van de binnenvaart wordt gehuldigd.

Voorzover er natuurlijke waterwegen aanwezig zijn, die de volkshuishouding niets kosten, zou men geen heffingen voor de binnenvaart moeten verlangen of hoogstens voorzover deze waterwegen onderhoud vorderen en dan nog slechts voorzover dit onderhoud ten behoeve der binnenvaart geschiedt. De kosten van aanleg van kanalen echter zullen grootendeels door de binnenvaart gedragen moeten worden. Kan zij dit niet, dan zal men er zich rekenschap van moeten geven, dat zij slechts met behulp van overheidssubsidie in stand wordt gehouden.

Een practisch geval, waarbij het hierboven besprokene van groot belang was, heeft zich enkele jaren geleden in Limburg voorgedaan. De bevaarbaar-making van de Maas voor de binnenvaart eischte hier aanleg van het Juliana-kanaal. De aanleg kostte groote bedragen. Het kanaal wordt voor een zeer groot deel gebruikt voor kolenvervoer. De spoorwegen konden met de binnenvaart in veel gevallen niet meer concurreren en moesten een groot deel der transporten aan de binnenvaart afstaan.

De vraag, die hier voor de volkshuishouding van cardinaal belang is, is nu deze: zou de binnenvaart, indien zij de lasten van den waterweg moest dragen, kolen goedkoper kunnen vervoeren dan de spoorwegen? Deze vraag moest bij het besluit tot bevaarbaar-making mede een groote rol spelen. In hoeverre deze kwestie inderdaad bekeken is, kunnen we verder buiten beschouwing laten, daar het project thans reeds lang is uitgevoerd. Kan men de gestelde vraag echter niet bevestigend beantwoorden, dan is het duidelijk, dat de bevaarbaar-making van de Maas, algemeen-economisch bezien, geen voordeel was. Zou het dan niet economischer zijn geweest om de vervoercapaciteit der spoorwegen intensiever te benutten en deze eventueel te verhoogen?

We zullen thans nog even den invloed van het leggen van heffingen op de binnenvaart voor het gebruik der waterwegen bezien in verband met de internationale ontwikkeling van dezen tak van transport.

Aanvaardt men het hiervoren besproken principe, dan spreekt het vanzelf, dat dit in het binnenland zowel voor Nederlandsche als voor vreemde binnenvaarders toegepast moet worden. De concurrentieverhoudingen worden dus hierdoor voor de binnenvaarders onderling niet beïnvloed.

Wordt in het buitenland het principe niet toegepast en zijn de waterwegen daar dus niet alleen vrij, maar tevens kosteloos voor alle nationaliteiten, dan kan het gevolg zijn, dat onze binnenscheepvaartvloot kleiner wordt, doordat in het binnenland een gedeelte niet meer rendabel blijkt en dus niet wordt vernieuwd, waardoor de betekenis van Nederland's positie voor de internationale binnenscheepvaart kleiner kan worden. Een gedeelte der binnenvaarders immers, verleent zijn diensten zoowel in het binnen- als in het buitenland. Dat dit voor de binnenscheepvaart als zoodanig een nadeel betekent, is duidelijk, maar hiermee is nog niet aangetoond, dat dit voor onze volkshuishouding als geheel een nadeel is.

Mr. Fockema wijst op de belangrijke deviezenbrengende functie, die de internationaal werkende binnenvaart voor ons kan bezitten. Voorzover de instandhouding der binnenvaartvloot echter berust op de omstandigheid, dat in het binnenland niet slechts de vrije, doch tevens de kosteloze waterweg gehandhaafd wordt, moeten we niet vergeten, dat tegenover de deviezen, die de binnenvaart oplevert, een verliespost in het binnenland staat, doordat de Overheid groote uitgaven doet, niet in het algemeen, doch in het speciale binnenscheepvaartbelang. Eerst indien men dan dezen laatsten post mede in rekening brengt, zal men een oordeel kunnen vellen over de nationale betekenis van onze positie in de internationale binnenscheepvaart.

De ideale toestand zou m.i. die zijn, waarbij alle landen het voren ontwikkelde principe toepassen. Indien dan tevens de waterwegen vrij waren, zou de ontwikkeling van de binnenscheepvaart zuiver afhankelijk zijn van de economische functie, die zij bij het goederenvervoer in een land en tusschen de diverse landen verricht.

A. H. J. M. BERKX.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN IN 1943.

De bijvoegsels tot de Nederlandsche Staatscourant over 1943 bevatten de akten van oprichting van 113 (v.j. 121) naamlooze vennootschappen. Daaronder zijn niet begrepen de heroprictingen van vennootschappen, welker statutaire duur verstreken was. De kapitalisatie blijkt uit het onderstaande staatje.

Geplaatst kapitaal van	Aantal N.V.	%	Geplaatst kapitaal × f 1.000	%
f 1—f 5.000	30	26,5	122	1,1
f 5.001—f 10.000	14	12,3	133	1,2
f 10.001—f 50.000	45	40	1.403,7	13,0
f 50.001—f 100.000	7	6,1	580	5,3
f 100.001—f 250.000	11	9,9	2.206	20,2
f 250.001—f 500.000	3	2,6	1.440	13,2
f 500.001 en hooger	3	2,6	5.015,8	46,0
	113	100	10.900,5	100

Bij vergelijking met het staatje over 1942¹⁾ valt in de eerste plaats de verhooging van het aandeel der grootste vennootschappen op. 1942 bracht ons slechts één vennootschap met een geplaatst kapitaal van meer dan een half miljoen gulden, nl. f 550.000,—, terwijl thans door drie dergelijke vennootschappen in totaal ruim vijf miljoen gulden geplaatst is. Een van deze drie is de bekende Rohte & Jiskoot, welke onderneming in haar 55-jarige bestaan niet minder dan vijf maal van rechtsvorm wisselde, de beide anderen zijn nieuwe ondernemingen, een verzekeringmaatschappij met een geplaatst kapitaal van f 500.800,—, en een lederhandel met een geplaatst kapitaal van 3 miljoen gulden. Ten aanzien van ten minste een der oprichters van laatstbedoelde maatschappij is het vermoeden gerechtvaardigd, dat hij niet voor eigen rekening handelde; de commissarissen zijn allen in Duitschland woonachtig.

Ik heb ter wille van de conformiteit met de cijfers in

¹⁾ „Naamlooze Vennootschappen in 1942” in „E.-S. B.” van Juni 1943, blz. 221.

„E.-S. B.” 1943, blz. 221, en in „de Naamlooze Vennootschap” XVI, blz. 225, de groepen telkens laten sluiten met het ronde cijfer. Zou echter op den duur een minimumbedrag voor het geplaatste kapitaal wettelijk vereischt worden, dan zal dit waarschijnlijk op het ronde cijfer gesteld worden, met andere woorden, men zal niet eischen een kapitaal van meer dan f 50.000,— of van meer dan f 100.000,—, doch van f 50.000,— of meer of van f 100.000,— of meer. Welk effect dit zou hebben, moge hieruit blijken, dat van de 113 nieuw opgerichte naamlooze vennootschappen 32 een geplaatst kapitaal van f 50.000,— of meer, 20 een geplaatst kapitaal van f 100.000,— of meer hadden. Het blijkt dus wel, dat de kleine naamlooze vennootschap, ondanks de fiscale nadeelen, nog steeds groote aantrekkingskracht heeft en nog in een behoefte voorziet.

Ook dit jaar kan weer geconstateerd worden, dat de beruchte kleine bouwmaatschappijtjes, welke in serie plachten te worden opgericht, nagenoeg niet meer voorkomen; of de oorzaak daarvan te zoeken is in een afkeer der bouwondernemers van dezen rechtsvorm, dan wel in het stilliggen van het bouwbedrijf, zal eerst na herleving van de bouwnijverheid kunnen blijken. Wanneer men ziet, dat van de 30 vennootschappen met een geplaatst kapitaal van f 5.000,— of minder 9 de exploitatie van onroerend goed ten doel hebben, bestaat er aanleiding op dit punt niet al te gerust te zijn.

Het aantal oprichtingen is zoo klein geworden, dat reeds enkele oprichtingen de percentages van een groep belangrijk doen wijzigen; het zou onjuist zijn daaraan conclusies te verbinden. Vermeld moge worden de activiteit van de Nederlandsche Oost-Compagnie, welke medewerkte tot de oprichting van zes andere naamlooze vennootschappen met een geplaatst kapitaal van tezamen f 770.000,—, waarin de Oost-Compagnie voor f 402.000,— deelnam.

De statutenwijzigingen geven tot beschouwingen van economischen aard weinig aanleiding; men vindt er de neiging tot fusioneering in het hypotheekbankbedrijf in weerspiegeld, terwijl uitbreidingen van kapitaal van verzekeringmaatschappijen de vergrooting van de eigen Nederlandsche assurantiemarkt, welke ook uit een tweetal oprichtingen blijkt, in het licht stellen. De omzetting van een wijnhandel in een vennootschap, welke zich ten doel stelt economisch bedrijfs onderzoek en het optreden als trust, wekt eenige bevreemding.

Mr. A. SCHADEE.

MOGELIJKHEDEN VOOR HET BRITSCH-INDISCHE BEDRIJFSLEVEN.

In een voorgaande uiteenzetting werd aandacht besteed aan den huidige stand en de toekomstmogelijkheden van de Britsch-Indische industrie, speciaal van de metaalnijverheid. In dit verband werden enkele punten van het 15-jaren plan, het zgn. „Bombay Plan of National Development” genoemd¹⁾. In het volgende zal getracht worden nog enkele aspecten voor de industriële ontwikkeling van Britsch-Indië in beschouwing te nemen in het licht van recente plannen en onderzoekingen op dit gebied.

Industrialisatie-plannen.

De verschillende plannen, die in den afgelopen tijd zijn gepubliceerd, kunnen van hier uit niet alle op de juiste waarde worden geschat, daar de volledige teksten niet ter beschikking staan. Over de meesten werd hier te lande zelfs niet meer bekend dan een persbericht van enkele regels. Voorzover kan worden nagegaan, komen het meest voor uitvoering in aanmerking het Bombay-Plan en een aantal samenhangende plannen, opgesteld door de centrale regeering. Het eerste plan is een veul, zoo niet alles, omvattend project voor het geheele Britsch-Indische maatschap-

¹⁾ „Economisch-Statistische Berichten” van 10 Mei 1944.

pelijke verkeer, opgesteld onder leiding van den industrieel Tata. De regeeringsplannen liggen meer op het gebied van publieke werken en verkeer, de typische overheids-investeeringen, zoodat beide soorten projecten elkaar aanvullen²⁾.

Van de overige plannen, die andere initiatiefnemers hadden dan bovengenoemde, kunnen volledigheidshalve de volgende worden opgesomd, vooral omdat de mogelijkheid bestaat, dat een deel ervan een plaats in het groote geheel zal krijgen, of althans naar deze of gene zijde invloed zal uitoefenen op de wijze, duur en intensiteit van de uitwerking der in aanmerking komende projecten.

Vooreerst kan dan genoemd worden het „Peoples Plan” van de „Moslem League”³⁾. Deze politieke partij gaat ervan uit, dat de productiemiddelen dienen gesocialiseerd te worden. De „Moslem League” gaf aan de „Indian Federation of Labour” opdracht het plan op te stellen, waarvan hier alleen bekend is, dat het in 10 jaar moet worden uitgevoerd en een bedrag van 15.000 crores (150 milliard rupees of ruim £ 11 milliard) vordert.

Van de particuliere plannen kunnen genoemd worden de voorstellen van den chef-ingenieur van de Indische Spoorwegen, behelzende het oprichten van zink-, lood- en tinsmelterijen; plannen om tot de productie van bauxiet, aluminium en magnesiet te komen en het plan van het „Bombay Centre of the Institution of Engineers” betreffende de electriciteering van Britsch-Indië⁴⁾.

Mijnbouwpolitiek.

Belangrijke aanwijzingen voor de toekomst bevat een kort geleden door de „Geological, Mining and Metallurgical Society of India” uitgegeven verzamelwerk, dat op het gebied, dat deze vereniging bestrijkt, de meening weergeeft van een aantal vooraanstaande Britsch-Indische deskundigen. Van de artikelen, die in dit kader van belang zijn, kan het volgende worden aangehaald⁵⁾.

Prof. N. N. Chatterjee (Hoogleraar in de Geologie aan de Universiteit van Calcutta) schrijft over de toekomstige mijnbouwpolitiek en eindigt zijn betoog met een aantal conclusies, welke als volgt luiden.

1. Het ligt op den weg van de Overheid de exploitatie van de kolen- en ertsmijnen met kracht ter hand te nemen. Uiteraard moet hierbij de noodige voorzichtigheid in acht worden genomen om een uitputting op korten termijn door rooibouw te voorkomen.

2. Het leidend beginsel bij de mijnbouwpolitiek moet zijn: de welvaart van Britsch-Indië en de beoordeeling van den toestand aan de hand van de voorraden.

3. Door de „Board of Scientific and Industrial Research” zou de exploitatie en de arbeidsverdeling moeten geschieden, terwijl deze ook een voortdurende controle zou moeten uitoefenen. Er zouden twee instanties als onderdeel van genoemde instelling moeten worden opgericht: een „Fuel Research Board” en een „Mineral Research Board”.

4. Het is niet aan te bevelen, alle ertsvindplaatsen in staatsexploitatie te nemen, maar wel zou de Staat waarborgen moeten scheppen, waardoor een toezicht op de mijnen en een eventueel ingrijpen mogelijk wordt.

5. De Overheid behoort tegen onfaire concurrentie van het buitenland de noodige maatregelen te nemen.

6. Het zou aanbeveling verdienen, na te gaan, in hoeverre de prijzen van de erts en de brandstoffen verlaagd zouden kunnen worden.

7. De uitvoer van mineralen zou zoo onaantrekkelijk mogelijk moeten worden gemaakt.

8. In het belang van den mijnbouw zou een op juiste grondslagen opgebouwde permanente Centrale Marktcommissie in het leven moeten worden geroepen.

9. Het mijnbouwrecht van de Britsch-Indische pro-

vincies en van de Britsch-Indische Vorstenlanden behoort te worden gemoderniseerd en geünificeerd voor geheel Britsch-Indië.

10. De licentierechten en andere retributies, die op de ontginning rusten, zouden zoodanig moeten worden vastgesteld, dat de mijnbouwexploitatie erdoor wordt aangemoedigd, vooral wat de terhandneming van Indische zijde betreft.

De steenkool staat onder de erts en mineralen op een der eerste plaatsen in Britsch-Indië. Wat de huidige ontginning betreft, staat Britsch-Indië op de tweede plaats in het Britsch Empire en op de negende plaats van alle wereldproducenten. In het verzamelwerk schrijft hierover o.a. de chemicus Jhaverilal K. Dholakia. Voor de ijzerproductie is cokes noodig, waarvoor kolen van goede kwaliteit moeten worden gebruikt. De tot nu toe ontsloten voorraden bevatten echter deze goede soorten slechts in beperkte verhouding. Voordat men dus kan overgaan tot het maken van plannen voor de uitbreiding van de ijzerindustrie, zal men eerst moeten nagaan, hoe tot een verhooging van de productie van goede kolen kan worden gekomen, waartoe weer uitgebreide geologische onderzoeken noodig zullen zijn. In den tusschentijd zal men zeer spaarzaam met de betere soorten moeten omgaan. Behalve de ijzerindustrie zal ook de chemische industrie meer dan thans de steenkool als basis kunnen gebruiken. Tegenwoordig zijn er slechts weinig Britsch-Indische bedrijven, die meer dan vier chemische producten als nevenproduct van de cokes produceren. Dit zal moeten worden uitgebreid tot andere chemische producten, zooals dat in Amerikaansche en Europeesche bedrijven geschiedt. Verder wijst Dholakia erop, dat op sommige trajecten in de Vereenigde Staten de locomotieven gestookt worden met een poedervormige brandstof, welke uit kolen van mindere kwaliteit wordt vervaardigd. Ook de productie van benzol en vele andere producten moet ter hand worden genomen, waartoe een groot aantal chemici aan het werk moet worden gezet.

Sedert Dholakia deze uiteenzetting schreef, heeft door den dwang der omstandigheden reeds een ontwikkeling in de door hem gewenschte richting plaats gevonden. Het vakblad „Iron and Coal Trade's Review” deelde nl. mede, dat gedurende de oorlogsjaren de productie tot het driedubbele is gestegen. Dit geldt vooral voor steenkoolteer, terwijl een aantal chemicaliën, dat vroeger werd geïmporteerd, thans in voldoende mate in Britsch-Indië op steenkoolbasis wordt geproduceerd⁶⁾.

De directeur van het Geologisch Instituut te Mysore, B. Rama Rao, bespreekt de door hem gewenschte mijnbouwpolitiek van de Overheid. De tot dusver passieve houding zal moeten plaats maken voor een doelbewuste stimuleering en activeering enerzijds en zelfstandig ter hand nemen van de productie (waar dit noodzakelijk is) anderzijds. Dit zou kunnen geschieden door het stichten van een net van geologische diensten en adviescommissies, gevormd door technici uit het bedrijfsleven. Het onderzoekswerk moet worden gecentraliseerd.

Een onderdeel van de mijnbouwpolitiek zal moeten zijn, de ongeveer 100 soorten mineralen zoo weinig mogelijk onbewerkt te exporteerden. Tot dusver werden behalve ijzererts en bauxiet bijna alle erts en mineralen uitgeoerd, zonder voorafgaande bewerking of aanwending in het binnenland.

Andere regeeringsprojecten.

Door de Britsch-Indische centrale regeering is, behalve het „vijfjarenplan”, dat vooral op de uitbreiding van het verkeersnet betrekking heeft, ook een aantal andere projecten uitgewerkt. Ter gelegenheid van het uitspreken van de jongste begrotingsrede door Sir Jeremy Raisman, werd bekend gemaakt, dat een bedrag van £ 750.000 was uitgetrokken voor researchwerkzaamheden, welke door

¹⁾ „Bankwirtschaft” van 15 Juli 1944.

²⁾ „Nachrichten für Aussenhandel” van 15 Juni 1944.

³⁾ „Europakabel” van 23 Juni 1944.

⁴⁾ „N. f. A.” van 6 en 11 April en 9 Mei 1944.

⁵⁾ „Hamburger Fremdenblatt” van 14 Juli 1944.

de nieuw opgerichte „Board of Scientific and Industrial Research” zullen worden uitgevoerd. Het Tata-concern, dat, zoals men weet, al deze werkzaamheden ten bate van Britsch-Indië steunt, heeft voor deze onderzoeken een bijdrage van 2 miljoen rupees (£ 150.000) gegeven⁷⁾. Daarna heeft de Vice-Koning besloten, een „Department of Planning and Development” in te stellen, waarvan tot directeur werd benoemd Sir Ardeshir Dalal, één der opstellers van het Bombay-Plan. Déze is van 1908 tot 1931 ambtenaar geweest en was sedertdien directeur van de TISCO („Tata Iron and Steel Company”).

Het vijfjarenplan hoopt men eind 1944 uitgewerkt te hebben en in het budgetjaar 1947/1948 ten deele tot uitvoering te brengen. De kosten voor dit plan hoopt men te vinden in een successiebelasting op vermogens buiten landbouwgronden. Per jaar hoopt men door de provincies en vorstendommen op deze wijze 1.000 crores (£ 750 miljoen) voor wederopbouw- en ontwikkelingsdoeleinden ter beschikking te krijgen.

Volgens Minister Ramasvami Mudalia, hoopt de regering in de eerstkomende twee of drie jaar de electriciteitsvoorziening met 50 % te doen stijgen. Volgens het plan zou Britsch-Indië binnen 7 of 8 jaar zooveel electriciteit produceeren, als de dan gereedgekomen industrialisatieprojecten noodig zullen maken⁸⁾.

Verder kunnen worden genoemd een onderzoek naar de mogelijkheden van de *textielindustrie*, opgedragen aan de „Indian Textile Controll Board”, cumulerend in een plan ter standaardisatie en prijsvaststelling van katoenen exportartikelen, en een onderzoek door de „Textile Advisory Board”, teneinde na te gaan hoe de regering een textieluitvoerend lichaam zou kunnen oprichten, en tenslotte een plan van de Birla Bros, in opdracht van de regering, om tot de oprichting van een kunstzijde-industrie te komen. Plannen zijn er dus in overvloed.

Verkeerspolitiek.

Het verkeersplan van de regering, dat onder leiding van den hoofdingenieur Vesugar is uitgewerkt, zal in verschillende étappes worden uitgevoerd. Het omvat een wagenet van in totaal 400.000 mijlen, welke in 20 jaar zullen worden aangelegd⁹⁾. Op het plan voor de uitbreiding van het telegraaf- en telefoonnet van resp. 184.000 en 225.000 km werd reeds gewezen¹⁰⁾. De „Indian State Railways” hebben een plan voor 7 jaren opgesteld, dat tevens den bouw van locomotieven omvat. Bovendien zal echter een deel van het materiaal worden ingevoerd, behalve rails, die waarschijnlijk geheel door Britsch-Indië geleverd kunnen worden. De „Canadian Pacific Railway Company” kreeg de controle over een der eerste orders van Indië aan Canada. Zij gaf opdracht aan Canadeesche bedrijven tot de vervaardiging van 145 locomotieven, evenals van ketels, assen enz. Hoewel hierover geen positieve gegevens ter beschikking staan, is het niet onwaarschijnlijk, dat ook in andere landen orders door de „Indian State Railways” zijn geplaatst. Dit volgt reeds uit de gèstegen resultaten van het goederenverkeer in 1942/43 tegenover de voorgaande jaren. Op de breedspoorbanen nam het verkeer gerekend naar ton/mijlen met 23 % en op de 1 m breede sporen met 11 % toe. In totaal bedroeg het vervoer in het vorig verslagjaar 27.635 miljoen ton/mijlen. Het aantal in gebruik zijnde wagons nam af, doordat een deel naar Midden-Oosten werd overgebracht en een ander deel steeds voor militaire doeleinden ter beschikking moest blijven¹¹⁾.

Het Departement voor Post- en Vliegwezen heeft aan de regering een vijfjarenplan voorgelegd, waarin een lucht-net van 10.500 mijl wordt voorgesteld. Per jaar zou volgens

dit plan 7,5 miljoen mijl worden gevlogen, hetgeen een verviervoudiging ten opzichte van den vooroorlogschén toestand zou beteekenen. De tarieven van het passagiersverkeer zouden ongeveer 3 annas per mijl bedragen, waardoor de kosten voor het vliegverkeer niet veel hooger zouden zijn dan den passagiersprijs per spoor, die thans voor de 1ste klasse tusschen 1,95 en 2,45 annas per mijl bedraagt. Van het vijfde jaar af zou het geprojecteerde luchtnet rendabel zijn. De vraag, of dit plan van overheidswege of door particuliere ondernemingen moet worden uitgevoerd, is opengelaten. Het luchtnet zal niet alleen de belangrijkste centra van Britsch-Indië met elkaar moeten verbinden, doch ook Ceylon, Rangoon, Colombo, Kaboet, Tsjoeking en Afghanistan¹²⁾.

Ook kan nog worden gewezen op een rapport van de Transportcommissie van het Department of Planning and Development betreffende de verkeerspolitiek, waarin ook aandacht wordt besteed aan de verhouding tusschen de verschillende wijzen van transport¹³⁾. Reeds werd door de betreffende instanties regelend opgetreden ten aanzien van het autoverkeer, doordat nl. richtlijnen werden verstrekt betreffende de toewijzing van de uiteraard schaarsche auto's en in verband daarmee de prijzen en de winstmarges van den handel¹⁴⁾.

De financiële achtergrond.

De regeringsplannen zullen uiteraard — zoals hierboven bij enkele projecten reeds werd opgemerkt — uit de te heffen belastingen worden gefinancierd. Het is te verwachten, dat de belastingen zullen stijgen, naarmate de welvaart toeneemt.

In het Bombay-Plan zijn uitvoerig de middelen beschreven, waaruit het gefinancierd zal worden. De totale som van het plan is berekend op basis van de prijzen tusschen 1931 en 1939. Na den oorlog zal daarom een grootere som noodig zijn. Dit bedrag hoopt men te vinden in besparingen in het binnenland, de pondenvordering op Engeland en vorderingen op andere landen, buitenlandsche leeningen en nieuw geld: „created money”. Dit „created money” zou ongeveer één derde van de totale plansom uitmaken, doch later — in het vijfde jaar. — tot 50 % stijgen¹⁵⁾. Voordat nadere bijzonderheden omtrent het plan bekend waren, oefende de Engelsche „Economist” critiek op het plan uit, vooral omdat het blad meende, dat het niet zou kunnen worden uitgevoerd, zonder tot inflatie te leiden. Later echter, toen de volledige tekst in Londen bekend werd, trok de „Economist” deze critiek in¹⁶⁾.

Ter bestrijding van de inflatie was reeds eenigen tijd een emissieverbod uitgevaardigd. Dit verbod is, begin Mei van dit jaar opgeheven, zoowel voor emissies, die van direct belang zijn, als voor degenen, die alleen voor den oorlogschén tijd bedoeld zijn. Voorwaarde is evenwel, dat in het laatste geval de middelen in staatspapieren worden belegd. De Overheid garandeert de onmiddellijke uitbetaling, wanneer zulks noodig mocht worden¹⁷⁾.

De huidige financiële capaciteit blijkt wel uit een verklaring van minister Amery in het Engelsche Lagerhuis, waarbij werd medegedeeld, dat Britsch-Indië tot dusver ongeveer £ 600 miljoen voor de Engelsche oorlogsvoering ter beschikking heeft gesteld en thans per jaar ongeveer £ 225 miljoen. Bovendien betaalt Britsch-Indië de soldij van de momenteel in Britsch-Indië gestationeerde troepen, terwijl het voorts de kosten van het aanleggen van vliegvelden, van militaire installaties en van het bouwen van een Indische vloot voor 'zijn rekening neemt¹⁸⁾.

Na betaling van de wederzijdsche schulden neemt boven-

⁷⁾ „Hamburger Fremdenblatt” (Austausgabe) van 16 Mei 1944 en „N.f.A.” van 30 Juni 1944.

⁸⁾ Vgl. noot 4.

⁹⁾ „Europapress” van 3 Mei 1944.

¹⁰⁾ Vgl. noot 2.

¹¹⁾ Vgl. noot 4.

¹²⁾ A.N.P.-bericht van 22 Mei 1944.

¹³⁾ A.N.P.-bericht van 12 Juni 1944.

⁷⁾ „N. f. A.” van 6 April en 15 Juni 1944.

⁸⁾ „N. f. A.” van 10 Augustus 1944.

⁹⁾ Vgl. noot 4.

¹⁰⁾ Vgl. noot 1.

¹¹⁾ „N. f. A.” van 19 en 20 April 1944.

dien de vordering van Britsch-Indië op Engeland geregeld toe¹⁷⁾.

Augustus	1939	£	52	miljoen
Juni	1943	500	..
Februari	1944	570	..
Maart	1944	654	..
Mei	1944	787	..

In totaal betaalde Engeland sedert 1939 reeds £ 360 miljoen terug. Er moet bij deze cijfers echter worden bedacht, dat de waarde van de vordering hier volgens een theoretischen koers is berekend, welke te hoog is voor de huidige omstandigheden. De zilverprijs was bijv. in Bombay 61 d per ounce tegen 23,5 d in Londen, terwijl de goudprijs 14 £ tegen 8/8 bedroeg. Ook dit is echter geen juiste maatstaf voor de werkelijke verhouding, daar er ook andere redenen (o.a. speculatie) voor de hogere gouden en zilverprijzen zijn. Na den oorlog zal in ieder geval de vastlegging van de pariteit een punt van belang zijn. Dat Britsch-Indië dit ook inziet, blijkt o.a. uit de belangstelling, welke voor de internationale valutaplannen bestaat. Prof. V.K.R.V. RaO, hoogleeraar aan de Universiteit te Deli, schreef over dit onderwerp een boek „Indië en de internationale valutaplannen”, waarin hij het Britsch-Indische standpunt in de volgende drie punten omschrijft: 1. de vrijheid om een elastische deviezenpolitiek te mogen volgen; 2. de toepassing van beschermende tarieven ter verhaasting van de industrieele ontwikkeling en 3. een snelle en doelbewuste liquidatie van de pondenvordering.

Bij de valutaconferentie te Bretton-Woods was de Britsch-Indische minister van Financiën dan ook aanwezig. Hierbij is wel gebleken, dat ook van Amerikaansche zijde sterke belangstelling voor de ontwikkeling in Britsch-Indië bestaat, die waarschijnlijk niet bij de houding van toeschouwer zal willen blijven¹⁸⁾.

J. KORTENHORST.

¹⁸⁾ „Europapres” van 11 Augustus 1944.

ONTVANGEN BOEKEN.

Het bankwezen in Nederland, door J. H. Wijnand. (Amsterdam 1944; N.V. Ned. Uitgeverij Ophouw, 88 blz.).

Voor hen, die de formeele wijzigingen, die zich in het Nederlandsche bankwezen tijdens den oorlog hebben voltrokken, wenschen bijeen te hebben, is dit boekje-uiterst practisch.

Immers, zoowel het nieuwe Statuut van De Nederlandsche Bank als de „Beschikking van de Organisatie-Commissie betreffende de organisatie van het bankwezen” en het „Bankbesluit” vindt men er volledig in weergegeven. Het Statuut en het Bankbesluit worden bovendien van commentaar voorzien. Voorts treft men een summier beschrijving aan over den bankstaat en de „grootbanken” in oorlogstijd.

Een hoofdstuk over de Amsterdamsche Wisselbank, dat geen verband houdt met hetgeen volgt, gaat vooraf. Daarnaast staat een beschrijving van het particuliere bankwezen, welke zich practisch beperkt tot een opsomming van vestigingsplaatsen en kapitaalsuitbreidingen der groote banken.

Hoewel dit vlot geschreven boekje voor hen, die zich over de laatste ontwikkeling van het bankwezen wenschen te oriënteren verdiensten heeft, moet de titel te weidsch worden geacht.

Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, deel 102. Uitgegeven door het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië. ('s-Gravenhage 1943; Mart. Nijhoff, 204 blz.).

Economische opstellen. Aangeboden aan Prof. Mr. F. de Vries, ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum als Hoogleeraar in de Economie op 14 Juni 1943 (Haarlem 1944; De Erven F. Bohn N.V. 160 blz.).

Brand en ontploffing, en de aansprakelijkheid van den brandverzekeraar, door Dr. P. D. Pestman. No. 1 van Moorman's Verzekeringsbibliotheek. (Den Haag 1944; Moorman's Periodieke Pers, 170 blz.).

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED

ALGEMEEN HANDEL EN NIJVERHEID.

Handel. Verkoopverbod voor rubber conservenglasringen. Nadere regeling van den handel in voederaardappelen en van den handel in, de aflevering, het vervoer en/of de vervaardiging van borstelwerk, penseelen, kwasten, kurk, glas, keramiek en houtproducten. Verbod tot het verhandelen van bonvrije puddingpoeder. Instelling van een leveringsplicht voor vlakglas. Beperking van den handel in kantoormeubelen. (E.V. 1944, Nos 23, 24, 25 en 26; blz. 593, 618, 641, 644 en 665).

Industrie. Verbod voor het verbruik van papiertouw voor andere doeleinden dan emballage. Oprichting van de „Stichting voor industrieele vestiging” onder bestuur van den Gemachtigde voor industrieele verplaatsing. Vervaardigingsbeperkingen ten aanzien van roteerende compressors, sterddriehoekschakelaars en turboverdicthters. Wijziging in de regeling van de vervaardiging van meubelbeslag. (E.V. 1944, Nos 23, 25 en 26; blz. 586, 642 en 667).

In- en uitvoer. Mededeeling van Duitsche zijde inzake controle op den goederenuitvoer naar Duitschland. (E.V. 1944, No. 25; blz. 640).

Organisatie van het bedrijfsleven. Mededeeling inzake afbakening van het arbeidsterrein der vakgroepen van de Bedrijfsgroep groothandel. Wijzigingen in de instellingsbeschikkingen van de gewestelijke en plaatselijke afdeling der bedrijfshoreca. Opheffing van de vakgroep Groothandel in auto- en motorbanden en instelling van een nieuwe vakgroep Groothandel in auto- en motoronderdelen, -toebehoren en -banden. Instelling van een sectie Groothandel in kunstleder. (E.V. 1944, Nos 24, 25 en 26; blz. 617, 620, 644 en 669).

Papier. Wijziging en uitbreiding van de papierbesparingsvoorschriften. Nadere bepalingen inzake den handel in en het gebruik van papier en grafische machines. (E.V. 1944, No. 25; blz. 641).

Prijzregelingen. Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot verzoetingsmiddelen, de huur van handwagens, maximumprijzen voor bloempotten, vaste brandstoffen uit Limburgsche mijnen, borstelwerk, terugbetaling van statiegeld, crêpe closetpapier, wijziging der prijzenbeschikking voor binnenvaartuigen, prijzenverordeningen voor knollen van lilies en dahlia's en voor bladriet en ruigt. Uitvoeringsvoorschrift ten aanzien van de prijsaanduiding van gebak, koekjes en suikerwerk, wijziging in de prijsvaststelling van limonadegazeuse, prijsvoorschrift ten aanzien van de calculatie van meubelreparatie. Intrekking van verschillende prijzenbeschikkingen voor plantsjalotten, voor bosch- en haagplantsoenen, voor dorschtarievenbeschikking, van de prijsregeling voor aardappelmeel van de oogsten 1940 en 1941 van de prijsbeschikkingen voor jam en voor cichorei en witlofwortelen van den oogst 1941. (E.V. 1944, Nos 23, 24, 25 en 26; blz. 590, 593, 596, 618, 643, 644, 647, 649, 665, 670, 673 en 674).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Fruiteelt. Voorschriften inzake registratie van de fruitteelt. (E.V. 1944, No. 25; blz. 649).

Landbouw. Wijziging van het systeem van verplichte levering van granen, zaden en peulvruchten, waarbij i.p.v.

op dorschcontrole op oogstramingen de in te leveren hoeveelheid wordt bepaald. Wijziging van het inventarisatiebesluit voedselvoorziening inzake den tuinbouw. Regeling betreffende de inlevering van gras-, klaver- en lucerne-meel. Richtlijnen inzake het verplicht scheuren van 50.000 ha grasland voor den oogst 1945. (E.V. 1944, Nos. 24, 25 en 26; blz. 622, 649 en 674).

Vee. Nadere mededeelingen inzake het houden van varkens. Bekendmaking inzake den handel in schapen. (E.V. 1944, Nos. 25 en 26; blz. 650 en 670).

Voedselvoorziening. Voorschriften inzake de samenstelling van bloem en meel. (E.V. 1944, No. 24; blz. 616).

Zaden. Regeling van de aflevering en den handel in tuinbouwzaden. (E.V. 1944, No. 23; blz. 593).

Zuivel. Publicatie van eischen inzake de bedrijfsinrichting voor ondernemingen, die bij de vakgroep Kaasindustrie, sectie smeer- en korstlooze kaas, zijn aangesloten. Aanvulling van het Besluit vaste melkproducten, o.a. inzake hoeveelhedaanduidingen op de verpakking. Wijziging van de Zuivelverordening 1943 consumptiemelkregeling West o. a. inzake vestigingseischen en controlevoorschriften. Nadere mededeelingen inzake aflevering van consumptiemelk aan verbruikers. (E.V. 1944, No. 23, 24 en 25; blz. 591, 615, 618 en 641).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Belastingen. Nadere uitvoeringsbeschikking van de Loonbelasting 1940 inzake belastbaarheid van aanspraken op uitkeeringen in gevolge spaarregelingen. (E.V. 1944, No. 20; blz. 524).

Hypotheekrente. Mededeeling inzake een nadere wettelijke regeling van de minimum-hypotheekrente. (E.V. 1944, No. 26; blz. 665).

Oorlogsmolestcrediet. Wijziging van de besluiten inzake oorlogsmolestcredieten en inzake oude overeenkomsten van door oorlogsmolest getroffen met betrekking tot de omschrijving van „oude overeenkomsten”. (E.V. 1944, No. 24; blz. 615).

Schatkistbiljettenuitgifte. Aanvullende bepalingen inzake de voorziening in kasbehoeften en consolidaties van vlottende schuld, met betrekking tot het uitgeven van schatkistbiljetten door den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën tot een door hem te bepalen maximum bedrag, voorzover De Nederlandsche Bank een dergelijke uitgifte gewenscht acht voor de regeling van de geldmarkt. (E.V. 1944, No. 25; blz. 645).

VERVOER.

Vervoer. Aanvulling van het Besluit standplaats motorrijtuigen 1941 I met betrekking tot paardentractione inge-

MAANDCIJFERS

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.

(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1943						1944							
		Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	April	Mei	Juni	Juli	
<i>Giroverkeer.</i>															
Nederlandsche. Bank	f 1.000.000	2744	3945	2059	2254	1986	2066	1963	2606	2904	2673	2691	3217	3740	
Postcheque- en Girodienst	f 1.000.000	2082	1974	1816	1846	1861	1728	1835	1766	1790	1492	1839	1833		
<i>Rentestanden.</i>															
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	
Prolongatierente, A'dam . . .	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	
Callgeldnoteringen, „	%	1,00	1,10	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
Rendement oblig. *)	%	3,47	3,48	3,54	3,46	3,39	3,36	3,22	3,30	3,25	3,23	3,23	3,31	3,26	
Hypotheekrente onroerende goederen	%	4,06	4,09	4,05	4,07	4,02	4,11	4,04	4,06	4,09	4,02	4,10	4,07		
Hypotheekrente schepen . . .	%	4,98	5,31	4,84	4,75	5,04	4,79	4,97	4,76	5,75	4,91	4,72	4,80		
<i>Koersen van aandelen.</i>															
Afgemeen indexcijfer	1930=100	151,9	151,7	152,1	152,1	152,2	152,2	152,3	152,3	152,6	152,6	152,6	152,5	148,5	
Nijverheid	1930=100	202,6	202,1	202,8	202,8	203,0	203,2	203,5	203,7	203,7	203,7	203,7	203,4	196,1	
w.o. prod.midd. industr.	1930=100	198,3	197,6	198,8	198,8	199,1	199,2	199,8	199,8	200,0	200,2	200,2	199,7	190,7	
cons.goederen industr.	1930=100	208,2	208,0	208,0	208,0	208,3	208,2	208,2	208,4	208,4	208,4	208,4	208,2	203,2	
<i>Spaarbanken.</i>															
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	37,21	32,48	27,62	28,83	28,37	29,35	34,08	29,98	27,11	27,14	30,82	29,29		
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	13,92	14,02	12,43	11,78	10,49	10,64	10,98	11,11	10,96	10,73	11,53	11,85		
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	28,51	26,24	22,57	22,92	24,17	20,58	29,98	24,02	22,75	21,44	25,78	20,01		
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	15,08	15,64	12,60	12,62	12,12	13,13	5,917	13,62	13,20	11,83	13,65	12,52		
<i>Hypotheke(n) (nwe. inschrijv. *)</i>															
Totaal	f 1.000.000	29,53	25,74	25,30	21,65	24,25	30,51	20,59	21,54	26,91	18,35	34,42	26,91		
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	25,02	21,65	21,51	17,91	18,92	24,55	15,57	17,36	20,55	13,97	28,38	21,41		
op landerijen	f 1.000.000	4,19	3,69	3,68	3,64	4,80	5,47	4,64	3,92	5,98	4,20	5,87	5,13		
op schepen	f 1.000.000	0,32	0,40	0,11	0,10	0,53	0,49	0,28	0,26	0,28	0,18	0,17	0,37		
<i>Rijksfinanciën.</i>															
(Stand op het einde d. mnd.)															
Gevestigde schuld	f 1.000.000	5208	6207	6207	6204	6178	6132	6122	6064	6019	6009	6009	6009	5957	
Vlottende schuld	f 1.000.000	4318	3622	3580	3782	3966	4180	4368	4407	4630	4838	5030	5448	56146	
<i>Werkloosheid, werkloozenzorg.</i>															
Geheel werklozen	1.000	16	15	14	14	13	12	12	10	9	9	8	8	8	
Tewerkgestelden	1.000	8	7	7	7	6	6	5	5	5	4	4	4	4	
Geplaatsen in Duitschl. *)	1.000	372	379	380	381	382	382	383	384	384	388	388	388	388	
„ in Frankr. en Belg.	1.000	37	37	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	

§ = Voorloopige cijfers. *) Gewijzigde reeks. 6 Staatsleeningen, 3 Provinciale en Gemeenteleeningen en 2 pandbrieven. *) Hieronder niet begrepen enkele hypotheke(n), waarvan de geldschijter niet bekend is. *) Na aftrek van teruggekeerden.

richt voor het vervoer van goederen. Wijziging en aanvulling van de regeling der tarieven voor huurauto's. (E.V. 1944, No. 24; blz. 620).

STATISTIEKEN.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Aug. 1944 in guldens	15 Aug. 1944 in guldens
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	7.423.710,42	21.405.341,53
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	443.355,58	322.629,08
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	624.753.550,21	624.753.550,21
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo per postrek. van Rijks-comptabelen	192.702.711,52	189.302.985,70
Voorschotten op ultimo Juli 1944 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	359.659.073,40	359.130.251,54
Idem voor Suriname ¹⁾	9.145.126,38	9.115.111,38
Idem voor Curaçao ¹⁾	158.703,11	153.703,11
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	1.284.584,69
Id. op het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	—	—
Id. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	199.734.464,30	196.487.310,33
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar ootrooi verstrekt	—	—
Voorschot door De Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	6.646.000,—	6.646.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	4.791.000.000,— ¹⁾	4.761.100.000,— ¹⁾
Daggeldleeningen	242.606.329,—	241.792.094,50
Zilverbons in omloop	—	—
Schuld op ultimo Juli 1944 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting	15.904.453,27	15.904.453,27
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	81.536,11	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	491.027.770,09	510.795.496,23
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	2.787.111,08	853.844,42
Id. aan div. instellingen ¹⁾	776.575.509,47	766.799.259,59

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ¹⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

DE NEDERLANDSCHE BANK (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten ajf Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
28 Aug. '44	4.353.001	144.847	5.081.716	4.888.716
21 " '44	4.817.243	140.052	5.051.654	4.851.576
14 " '44	4.768.128	142.586	4.995.396	4.806.747
7 " '44	4.786.097	137.592	5.008.405	4.822.325
31 Juli '44	4.766.198	145.208	4.996.266	4.813.386
24 " '44	4.720.753	155.024	5.962.842	4.780.228
17 " '44	4.758.109	159.191	5.002.364	4.812.741
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-naties en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
28 Aug. '44	4.473.615	415.106	70.040	C. 101.170	—
21 " '44	4.445.552	406.022	67.033	C. 112.046	—
14 " '44	4.427.418	379.321	65.596	C. 104.875	—
7 " '44	4.418.461	403.845	63.138	C. 117.617	—
31 Juli '44	4.414.777	398.541	60.003	C. 99.293	—
24 " '44	4.386.988	393.083	57.828	C. 114.713	—
17 " '44	4.375.133	446.538	57.817	C. 144.318	—
6 Mei '40	1.158.613	355.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (dd. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland" en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)", voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen", van 5 Juli af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen".

DUITSCHER RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten bank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen
31 Juli 1944	77	571	43.222	38
22 " 1944	77	599	42.054	19
15 " 1944	77	593	42.207	31
7 " 1944	77	591	42.221	25
23 Aug. 1939	77	27	8.140	22

Data	Effecten	Andere Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Andere Passiva
31 Juli '44	0,6	1.792	36.888	6.813	948
22 " '44	0,6	1.765	35.701	6.877	885
15 " '44	0,6	1.692	35.907	6.718	927
7 " '44	0,6	1.714	35.947	6.718	912
23 Aug. '39	982	6.380	8.709	1.195	64

INSTITUUT KUYPER

o.l.v. Drs. J. L. Meij Jr.

AMSTERDAM Z.: Valeriusplein 16, Tel. 27409

DEN HAAG: Valkenboschkade 525, Tel. 335164

EINDHOVEN: Hertogstraat 13, Tel. 3814

MAASTRICHT: Lambertuslaan 38

HEERLEN: Akerstraat 65b, Tel. 3150

SEPTEMBER aanvang cursussen voor: Economie M.O. (K.X en Q)

Sedert 1930 slaagden voor deze acte **137** kandidaten, die hun opleiding verkregen aan ons Instituut, dit beteekent ongeveer 50 % van het totaal aantal kandidaten, die in deze periode de acte verwierven.

Prospectus en verdere gegevens aan bovenstaande adressen.

◆ Vacatures ◆

Bij sedert meerdere jaren bestaande GROOTE RIJKS-INSTELLING is gelegenheid tot plaatsing van enkele

JURISTEN EN ECONOMEN,

leeftijd niet onder 30 jaar. Sollicitaties met volledige bijzonderheden in te zenden onder No. 168, Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Groote LEVENSMIDDELEN-INDUSTRIE in de Zaanstreek zoekt voor de leiding harer administratie, kostprijsberekening, behandeling van belastingzaken enz. een

INTERNEN ACCOUNTANT

Sollicitanten moeten niet ouder zijn dan 40 jaar, lid van het N.I.v.A. of van de V.A.G.A., gewend om leiding te geven en moeten een ruime ervaring bezitten op het gebied van moderne bedrijfsadministratie, kostprijsberekening en efficiency. Brieven met pasfoto onder letter W aan Allert de Lange, Damrak 62, Amsterdam.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27, 55, 123, 383	Iuurprijzen van nieuwbouw	162	Steunverleening aan stilgelegde bedrijven	40, 55, 125, 385, 398
Advertenties	283	In- en Uitvoer	26, 383, 461	Suikerbieten e. d.	41, 97
Afval	123	Industrie	27, 55, 123, 163, 283, 299, 383, 398, 461	Surrogaten	97, 237, 285
Algemeen Vestigingsverbod	55	Inlevering puntdraad en gladde draad	135	Tabak	40, 96, 135, 237, 385, 449
Ambacht	27, 161, 251, 449	Kamers van Koophandel	40	Telefoonverbindingen	284
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161, 298, 383, 398, 449	Kinderbijslagwet	123, 299	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	40, 96, 177
Bank- en Credietwezen	41, 313	Kleinhandel	251	Tuinbouw	41, 313, 385
Belastingzaken	41, 111, 163, 237, 285, 337, 461	Kweekersbesluit	299	Turf	96
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Landbouw	41, 97, 125, 237, 284, 299, 313, 385, 398, 461	Vee	41, 97, 135, 237, 285, 313, 385, 399, 461
Bouwnijverheid	123, 251, 283	Merken	283, 299	Veevoeder	41, 97
Buitenlandsche handel	123	Monopolieproducten	55, 123, 285, 398	Vereveningsheffing	125
Deviezenbescherming	398	Motorbrandstof	163, 285	Verpakkingsvoorschriften	96
Distributie	449	Non-ferrometalen	123, 299	Vervoer	111, 163, 285, 461
Duitsche orders	283	Omzetbelasting	41, 97, 313	Verzekering	96, 125, 284
Financiering Rijksbureaux	398	Opheffing Centrales	40	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 236
Fruittel	461	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163, 283, 299, 383, 398, 461	Visscherij	41, 285, 313, 385, 399
Geneesmiddelen	299	Papier	398, 461	Vlas	41, 97, 163, 313
Grönten en fruit	96, 313	Persgas	337	Voedselvoorziening	97, 135, 285, 299, 385, 399, 461
Grondkamers	237, 284, 313, 398	Pluimvee	41, 135, 237, 285	Volkstuinen	125, 237
Grondstoffenbesparing en bedrijfsratio-nalisatie	161	Prijsregelingen	40, 83, 125, 163, 284, 337, 383, 398, 461	IJzer en Staal	125, 177, 284, 337, 385, 398
Handel	27, 55, 123, 162, 236, 283, 383, 398, 461	Rentepeil	337	Zaden	41, 97, 461
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236, 283, 383, 398	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	Zuivel	44, 97, 163, 449, 461
Hooi en stroo	284, 299	Sierteelt	41, 97, 135, 237		
Hout	398	Sociale voorzieningen	125, 177		

Zoojuist verschenen:

Een economisch-statistisch onderzoek naar de chemische industrie in Nederland

door

Dr. P. S. PELS

Publicatie No. 37 van het Nederlandsch Economisch Instituut

PRIJS f 3.65*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederl. Econ. Instituut f 2.75, te bestellen bij het N.E.I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Dr. A. de Graaff

DE KOLENVOORZIENING VAN NEDERLAND

Publicatie No. 35 van het Nederlandsch Economisch Instituut

PRIJS f 5.50*

(Prijs voor donateurs en leden van het Ned. Econ. Instituut f 4.10; bestellen bij het N. E. I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

De Scheepsbouwnijverheid in Nederland

door Ir. J. W. Bonebakker

Publicatie No. 16 van het Nederl. Econ. Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut f 1.10; bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel.

Uitgave van De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

R. M. Dr. SOEMITRO
DJOJHADIKOESOEMO

Het volkscredietwezen in de depressie

Publicatie No. 34 van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 5.50*

(Prijs v. donateurs en leden van het N.E.I. f 4.10; bestellen bij N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: drukwerk voor controle en administratie levert alle voorkomend drukwerk op dit gebied, concurrerend, snel en accuraat. Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werkwijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf.

Tel. 69300
(3 lijnen)

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.